RETLIG INTERESSE I CIVILE SAGER

AARHUS BSS
JURIDISK INSTITUT
AARHUS UNIVERSITET

OPLÆG FOR FORENINGEN AF PROCEDUREADVOKATER
5. MAJ 2025

SIMON KÆRSLUND TERP
PH.D.-STUDERENDE

INTRODUKTION

Simon Kærslund Terp
skt@law.au.dk
23109973

PH.D.-PROJEKTET

Projektets formål:

”Formålet med afhandlingen er at gennemføre en undersøgelse af begrebet retlig interesse, når det anvendes som betingelse for, at en sagsøger kan få sin civile sag admitteret ved de danske domstole.”

”Afhandlingen har (som så megen anden juridisk litteratur) også et praktisk sigte. Afhandlingen er bl.a. tiltænkt anvendt af advokater og andre, der har behov for at undersøge, om en given sag vil blive admitteret, hvis den anlægges, og af de domstolsjurister, der i sidste ende skal træffe afgørelse herom.”

PH.D.-PROJEKTET

Projektets relevans:

Ingen entydig beskrivelse af begrebets indhold. Begrebet er i sig selv nærmes
intetsigende.

Ikke enighed om afgrænsningen overfor andre procesforudsætninger.

Tvivl om begrebets indhold på specifikke områder (f.eks. hypotetiske søgsmål, foreningssøgsmål).

→ begrebet er "uklart", "svært at få hold på", "flyvsk" eller "fluffy".

PH.D.-PROJEKTET

(En del af) undersøgelsen:

Søgning i Karnov Online Jura: "retlig* interesse*"

= 2.412 domme.

Udvælgelseskriterier:

1) Domme fra Højesteret, Vestre Landsret eller Østre Landsret.
2) Afsagt fra 1. januar 2007 og frem.

= 956 domme.

PH.D.-PROJEKTET

> ”Det første, jeg gjorde, var at gennemgå det, der efterhånden er løbet op i 1.200 afgørelser, og prøve at systematisere dem for at se: Hvilket system giver det os? Og giver det os rent faktisk nogle regler, som er mere anvendelige end de mere brede beskrivelser, man har i lærebøgerne? Det er faktisk hovedsageligt det, projektet går ud på.”
>
> Nogen ville måske tænke, at sådan en skyhøj papirstak af domme ville være så tør, at den kunne selvantænde, men ikke for Simon

PH.D.-PROJEKTET

Undersøgelsens resultat:

Retlig interesse kan anskues som en domstolsskabt retsgrundsætning med indholdet:

1. Der kan rejses sag ved domstolene med det formål at få afgjort et spørgsmål, der er **underlagt retlig regulering**, og som er **tilstrækkelig konkretiseret**.
2. Sagsøgeren skal have et reelt behov for at få sagen afgjort i forhold til den sagsøgte. Dette afgøres ud fra en vurdering af parternes **tilknytning til sagen** og **sagens aktualitet**.

Hvad med RPL § 255, stk. 1, og GRL § 63?

AFGRÆNSNING

Retsgrundsætningen kan kun anvendes på **civile retssager.**

(ikke på straffesager, ikke på klagesager, ikke ift. spørgsmålet om udstedelse af dødsattest efter dødsboskiftelovens § 5, stk. 1, ikke spørgsmålet om imødekommelse af en fordringshavers begæring om afsigelse af et konkursdekret osv..)

AFGRÆNSNING

Retsgrundsætningen regulerer ikke afvisningen af **uklare påstande**.

Påstande kan være uklare på tre forskellige måder:

1. Påstanden *mangler præcision eller bestemthed* i angivelsen af, hvad den sagsøgte skal foretage sig eller undlade at foretage sig (U 2010.3203 H "relevante aviser").
2. Påstanden er for *bredt eller generelt formuleret*. Det ikke er muligt for den sagsøgte eller domstolene at forholde sig til alle de forskellige spørgsmål eller situationer, som påstanden kan siges at skulle afgøre eller afklare (U 2007.213/2 H om virksomheders pligt til at fremlægge kønsopdelte lønoplysninger)
3. Det er slet ikke praktisk muligt for den sagsøgte at opfylde påstanden (U 2007.1146 Ø om urnenedsættelsen).

AFGRÆNSNING

Retsgrundsætningen regulerer heller ikke **sager om aftaler i strid med lov og ærbarhed (DL 5-1-2).**

→ Kristian Torp, Ulovlige aftaler

AFGRÆNSNING

Retsgrundsætningen kan være **fraveget gennem lovgivning:**

Navnelovens § 27:

- "Den, der kan godtgøre, at en anden uberettiget benytter vedkommendes navn eller et navn, der har en sådan lighed hermed, at forveksling let kan ske, kan ved dom få den anden tilpligtet at ophøre med brugen af navnet."

Forbrugerombudsmandens søgsmålsadgang:

- Markedsføringslovens § 32, stk. 1, 2. pkt.
- Lov om finansiel virksomhed, § 348, stk. 1,

TILKNYTNINGSKRAVET

Grundsætningens 2. led:

”Sagsøgeren skal have et reelt behov for at få sagen afgjort i forhold til den sagsøgte. Dette afgøres ud fra en vurdering af parternes **tilknytning til sagen** og sagens aktualitet.”

TILKNYTNINGSKRAVET

Det tilkommer ikke enhver at anlægge en retssag (ingen actio popularis).

Domstolene stiller krav om en vis tilknytning eller forbindelse mellem sagsøgeren og sagen.

TILKNYTNINGSKRAVET

Terminologien på området er dog noget flydende:

- Højesteret afviser relativt ofte sager med henvisning til, at sagsøgeren ikke *berøres* tilstrækkeligt af sagens spørgsmål.
- I den civilprocessuelle litteratur anvendes interessebegrebet, og flere forfattere anfører, at sagsøgeren skal have en nærmere bestemt (ofte konkret) *interesse* i sagen
- I den forvaltningsretlige litteratur er der derimod en vis tradition for at udtrykke kravet som en betingelse om, at den, der ønsker sagen rejst, skal have en tilstrækkelig nær *tilknytning* til sagen

TILKNYTNINGSKRAVET

Der er heller ikke enighed om kravets nærmere indhold.
En lang række begreber anvendes, f.eks.:

- ”særlig eller anderledes”
- ”i en sådan grad”
- ”med en vis styrke”
- ”personlig”
- ”individuel”
- ”direkte”
- ”væsentlig”
- ”konkret”

TILKNYTNINGSKRAVET

Retspraksis er efter min opfattelse for kompleks til at kunne udtrykkes gennem nogle få termer. Retsstillingen kan bedst beskrives, hvis man indledningsvist sondrer mellem:

1) Privatretlige sager

Sager på retsområder, hvor privatrettens grundsætninger om aftalefrihed og partsautonomi gør sig gældende (f.eks. aftaleretten, erstatningsretten og ejendomsretten).

2) Offentligretlige sager

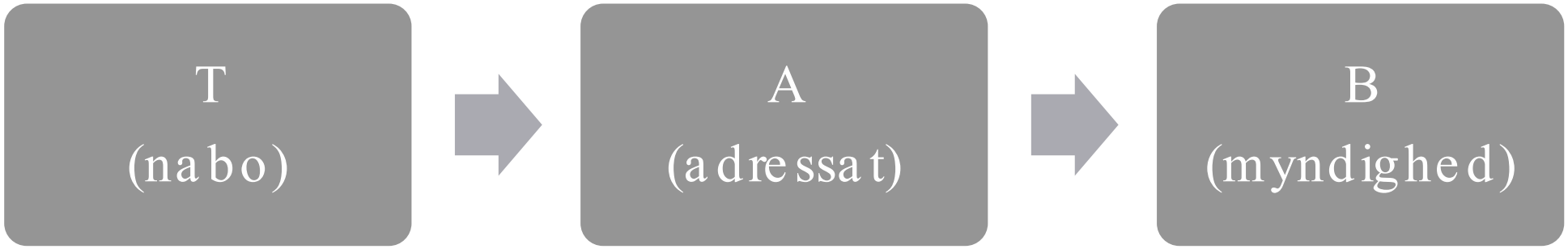
Alle andre sager.

TILKNYTNINGSKRAVET

Tanlægger sag mod B med påstand om, at B skal betale det skyldige beløb til A.

TILKNYTNINGSKRAVET

Tanlægger sag mod B med påstand om, at B skal anerkende, at afgørelsen, der er udstedt til A, er ugyldig.

PRIVATRETLIGE SAGER

Hovedreglen:
Sagen skal angå sagsøgerens egen materielle ret eller pligt.

→ Sagen må ikke angå en andens ret eller pligt (U 2007.2170 H, "Ejerlav for Tåstrup Sø" og U 2022.4515 H, "De inhabile advokater").

→ Sagsøgerens anbringende om, at sagen angår sagsøgerens egen ret eller pligt, skal ikke prøves som et led i vurderingen af, om tilknytningskravet er opfyldt.

→ Der gælder (formentlig) ikke yderligere betingelser, udover at sagen skal angå sagsøgerens egen ret eller pligt.

PRIVATRETLIGE SAGER

(Mulige) undtagelser:

1. Sagsøgerens afledte eller indirekte interesse (i helt specielle tilfælde)
2. Ubestemt kreds af rettighedshavere
3. Søgsmål på vegne af et retsfællesskab (ved retsfornægtelse)

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Kriterierne "individuel" og "væsentlig" anvendes.

- Begreberne kendes fra forvaltningsretten (hvor de normerer, hvornår en borger har partsstatus eller klageadgang).
- Hvorfor anvende disse begreber?
  - Kongruens mellem søgsmålsadgang og klageadgang. Stort sammenfald mellem kredsen af klageberettigede og søgsmålsberettigede.
  - Begrebet "konkret" er problematisk (eksempel: de opsagte medarbejdere som følge af miljøafgørelsen).

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

1. Individualitetskriteriet:

- Sagsøgerens interesse må ikke være generel; interessen må ikke kunne gøres gældende af enhver (U 2020.144 Ø, hvor en borger var utilfreds med en tv-udsendelse).
- Må interessen deles af en større personkreds? Kan diskuteres.

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

2. Væsentlighedskriteriet:

- Interessen vil altid være væsentlig, hvis sagen drejer sig om myndighedsudøvelse, og den er anlagt af den person, som myndighedsudøvelsen er rettet mod (oftest adressaten for en afgørelse).
- Andre:
  - Varetages sagsøgerens interesse af den pågældende lovgivning? (U 2013.3295 H, "Margarine-sagen").
  - Interessen skal have en vis styrke (U 2012.605 H, standsningsforbud i gågade).

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Undtagelser:

Individualitetskriteriet og væsentlighedskriteriet medfører indimellem, at der slet ikke vil kunne findes søgsmålsberettigede personer. Problem?
Eksempel: GRL § 29, stk. 1, og kravet om "fast bopæl i riget" ift. valgret.

1. Foreningssøgsmål
2. Sager af indgribende betydning for den danske befolkning i almindelighed (Maastricht-sagen, Schengen-sagen, Irak-sagen og Lissabon-sagen).
3. Klimasøgsmål mod den danske stat? (EMD's dom af 9. april 2024, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland (53600/20))

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Foreningssøgsmål:

Mange internationale foreningssøgsmål. Knap så mange danske.

U 1994.780/2 Ø (Greenpeace og øresundsforbindelse) var veldet første markante eksempel.

Herefter har det i litteraturen væ ret diskuteret, hvilke betingelser, der skulle opfyldes, før en forening kunne anlæ gge søgsmål.

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Foreningssøgsmål:

Med U 2019.437 H (DAMD) har Højesteret givet os nogle kriterier:

1. Er foreningen selv berørt?
2. Har foreningen lovbestemt klageret, partsstatus eller søgsmålskompetence?
3. Er foreningen på anden måde tillagt en særstatus? (måske ved tilskud)
4. Er foreningen en faglig organisation eller brancheforening?
5. Er der særlige omstændigheder iøvrigt, der taler for at lade foreningen føre sagen i eget navn?

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Foreningssøgsmål:

Særlige omstændigheder?

IU 2019.437 H (DAMD) forelå der ikke særlige omstændigheder: Højesteret lagde bl.a. vægt på, at sagen angik "enkeltpersoners forhold".

Forarbejderne til den norske tvistelov:

"Rettspraksis har vist et klart behov for slike 'representative søksmål'. *Særlig er det et slikt behov for å ivareta ideelle eller allmenne interesser der enkeltpersoner kan ha vanskelig for å gjøre selvstendige rettskrav gjeldende.*"

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Foreningssøgsmål:

Nyere søgsmål giver ikke klart svar:

U 2024.2693 V (Danish Crown-sagen om brug af udsagnet "Dansk gris er mere klimavenlig, end du tror" og betegnelsen "Klimakontrolleret gris").

Østre Landsrets dom af 11. april 2025 (fire foreninger mod Rigspolitiet og Udenrigsministeriet om leverancer af materiel til fremstilling af våben).

OFFENTLIGRETLIGE SAGER

Foreningssøgsmål:

Sæ rligt om den sagsøgende forenings interne forhold:

Vurderingen falder muligvis i to led:

1. Egner søgsmålet sig overhovedet til at blive anlagt af en forening?
2. Egner den specifikke forening sig til at føre det pågæ ldende søgsmål?

Foreningen skal muligvis handle inden for sit formålsbestemte (eller naturlige) virkeområde og have en vis størrelse. Men det er usikkert.

AKTUALITETSKRAVET

Grundsætningens 2. led:

”Sagsøgeren skal have et reelt behov for at få sagen afgjort i forhold til den sagsøgte. Dette afgøres ud fra en vurdering af parternes **tilknytning til sagen** og sagens aktualitet.”

AKTUALITETSKRAVET

Hovedreglen:

Sagen skal kunne få umiddelbare praktiske konsekvenser for sagsøgeren, så fremt sagsøgeren får medhold i sin påstand.

Hovedreglen medfører bl.a. afvisning af:

1. Påstande, der vil blive pådømt præ judicielt
2. Fortidige sager
3. Hypotetiske sager
4. (Mere sæ regne tilfæ lde)

1. PÅSTANDE, DER VIL BLIVE PÅDØMT …

Påstande, der vil blive pådømt præjudicielt i forbindelse med rettens pådømmelse af en anden nedlagt påstand vil blive afvist.

Påstanden får ingen selvstændig betydning for sagsøgeren.

Det klassiske eksempel: en betalingspåstand og en påstand om anerkendelse af ansvar for en given handling.

2. FORTIDIGE SAGER

De fortidige sager kan opdeles i to:

- Retsstillingen er allerede opnået
  - U 2009.1758 H (En række borgere mod selskab, der ville opstille vindmølle. Vindmølleprojektet blev imidlertid opgivet).

- Retsstillingen er ikke længere til nytte
  - U 2020.2969 H (da aktindsigt allerede var givet, var søgsmål herom uaktuelt).

3. HYPOTETISKE SAGER

De hypotetiske sager er kendetegnet ved, at de praktiske konsekvenser af sagerne afhænger af fremtidige forhold, som ikke med sikkerhed vil indtræde.

Ikke meget retspraksis. Retssager er ressourcetunge …

3. HYPOTETISKE SAGER

To muligheder?

1. Sandsynlighedsvurdering af om situationen vil indtræde i fremtiden
   - Rt-2001-1413 (Minerydder mod Norsk Folkehjelp om lovligheden af klausul om fagforeningspligt).
   - HR: "Det sentrale moment ved vurderingen av As rettslige interesse blir etter min mening hvor nær liggende det er at han på ny søker engasjement i Norsk Folkehjelp"
2. Sagerne afvises kategorisk.
   - Formentlig retsstillingen i dansk ret, jf. U 2024.3477 V, U 2010.1942 H, U 2008.2202 H, U 2007.232 H og U 2000.974 Ø
   - Retsstillingen har for mig at se flere fordele.

3. HYPOTETISKE SAGER

Forskellige typer af hypotetiske sager:

- Sager om retsvilkår (og ikke retsfølger)
- Ingen tvist mellem parterne (kun ved anerkendelsessøgsmål)
- Sagen er anlagt før forfaldstid

UNDTAGELSER

1. Dommens selvstændige betydning for sagsøgeren
   - Er den danske retsstilling for restriktiv? (U 2007.2161 H, "Roskilde Festival")
     - Jo Hov: "Å få fastslået om en i sin tid hadde en rett eller ikke, kan ha betydelig egenverdi, og behøver ikke være utslag av 'retthaveri'"
   - Indgreb på væsentlige livsområder
     - Den personlige frihed
     - Forældres ret til at være sammen med deres børn
     - Aktindsigt i personlige (herunder økonomiske) oplysninger
     - Indgreb i demokratiske rettigheder (U 1951.641 Ø)
   - EMRK, EU-retten

UNDTAGELSER

2. Sagens samfundsmæssige betydning
   - Usikkert, men muligvis en helhedsvurdering med inddragelse af:
     - Sagens samfundsmæssige betydning (og særligt dennes rækkevidde), jf. U 2021.2389 H (de skjulte videooptagelser på plejehjem for demente) overfor U 2021.3052 H (lovligheden af formodningsreglen i udlændingeloven).
     - Sagsøgerens tilbageværende (men i sig selv utilstrækkelige) interesse i søgsmålet.
     - Admitteringens ulempe for den sagsøgte

UNDTAGELSER

3. Sagsøgtes accept af søgsmålet
   - Aktualitetskravet er primært opstillet af hensyn til den sagsøgte (i modsætning til retlig interesses øvrige krav).
   - Nær sammenhæng med spørgsmålet om, hvorvidt retlig interesse prøves ex officio af domstolene.
   - Min opfattelse:
     - Fortidige sager bør afvises, selvom den sagsøgte accepterer søgsmålet (af hensyn til domstolene og samfundets ressourcer).
     - Hypotetiske sager kan derimod admitteres.

UNDTAGELSER

4. Søgsmål om påtænkte handlinger (herunder "legalitetssøgsmål")?
5. Sikring af effektiv kontrol med offentlige myndigheder?
6. Truende retskrænkelser (forbudssager)
7. Særligt om gruppesøgsmål

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Skamløs reklame:

Bogen "Retlig interesse i civile sager" udkommer efter sommerferien (om alt går vel) ☺

Skriv eller ring, hvis jeg skal komme forbi jeres advokatkontor mv.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Tak for ordet!

JURIDISK INSTITUT
AARHUS UNIVERSITET